

Boekbesprekingen

GORMAN G. 1996. *The Birds of Hungary*. Christopher Helm, A. & C. Black, Londen. 192 p. ISBN 0-7136-4235-1. Prijs £ 19.99.

Het ware te wensen dat meer landen een boek van het type *The Birds of Hungary* bezaten. Dit boek behandelt de nationale avifauna in minder dan 200 pagina's. Van iedere soort wordt een korte biotoopbeschrijving gegeven en wordt verteld waar en wanneer de vogelaar de begeerde soort kan verwachten. Voorts wordt de nationale en internationale status vermeld met afrondend bij de tekst een verspreidingskaartje. Dit maakt het boek onmisbaar voor allen die zich opmaken Hongarije op vogels te onderzoeken.

In de tien jaar dat Gerard Gorman in Hongarije woont en werkt, zat hij niet stil. Vanuit Boedapest kwam een gestage stroom rapporten en mededelingen over de vogels van Hongarije en de Balkanlanden. *The Birds of Hungary* is dan ook na zijn in 1991 verschenen *A Guide to Birdwatching in Hungary* een logische etappe in Gormans ornithologisch onderzoek, dat overigens voor wat Hongarije betreft, kan voortbouwen op reeds veel aanwezige kennis. Want Hongaren waren altijd al druk in de weer met hun vogels. Daartoe was en is trouwens alle reden. Landschappelijk bijzonder gevarieerd met o.a. 1 200 000 hectare grasland, vloedvlaktes en 27 000 hectare visvijvers, herbergt dit land een opmerkelijk aantal coryfeën van de Europese avifauna. Dat zijn de Hongaren zich bewust. Indien alle Europese landen zich op de

zelfde wijze als Hongarije zouden inzetten voor het behoud van de avifauna, zou de toekomst wat zonniger zijn. Dankzij deze inspanning neemt de Keizerarend met thans 35-40 paar weer wat toe, groeide de populatie Zeearenden van 12 paar in de jaren zeventig naar 40-45 paar nu en heeft de Sakervalk de wind in de zeilen. Trouwens, Hongaren volgen het wel en wee van hun roofvogels op de voet. Uit een staatje met het aantal paren in 1995 van de 21 binnen de grenzen broedende soorten, komt naar voren dat alleen de bestanden van Torenvalk, Roodpootvalk en Boomvalk onder druk staan. Allemaal wolkeloos is het dus niet. Van de Grote Trap zijn nog 1000 vogels over tegen 3000 vijftien jaar geleden. Van de Witte Ooievaar is het bestand met 5000 paar nu stabiel. De Lepelaar met 700-800 paar vertoont wel groei en het aantal doortrekkende Kraanvogels, met soms 70 000 vogels binnen de grenzen, nam enorm toe; de laatste jaren overzomerden honderden Kraanvogels op de Hortobágy. Het aantal doortrekkende Kemphanen wordt in het voorjaar geschat op 250 000-300 000. Een poging te komen tot herintroductie van Witkopenenden is in 1994 stopgezet.

Met een in ledental snel groeiende *Hungarian Ornithological Society*, een *Ornithological Institute* en een *Rarities Committee* dat aan een goed gedocumenteerd hoofdstuk "rare visitors and vagrants" kon bijdragen, lijkt Hongarije ten aanzien van zijn vogels goed op weg te zijn. Voor een land dat enkele van Europa's kostbaarste broedvogels herbergt, stemt dat hoopvol. – Gerard L. Ouweneel

Purperreiger (A. de Krijff) *Purple Heron Ardea purpurea*.

HAVERSCHMIDT F. & MEES G. F. 1994. *Birds of Suriname*. VACO, Paramaribo. 584 p. Prijs f 225,- plus \$ 35,- luchtpostverzending en verpakking. Verkrijgbaar bij: VACO N.V., Box 1841, Paramaribo, Suriname.

"Lang is gewacht op de verschijning van dit boek en hoog waren de verwachtingen gespannen. Het resultaat is nu ook een indrukwekkend boek, weliswaar voor een indrukwekkende prijs". Met deze woorden begon de bespreking van François Haverschmidts boek *Birds of Surinam* in *Ardea* 56 (1968): 291-292. Met dezelfde woorden zou ook de bespreking van de huidige uitgave, Haverschmidt & Mees, *Birds of Suriname* kunnen beginnen. De laatste zin van de bespreking van 1968 kan evenwel niet zo maar worden herhaald: "Het ziet er naar uit, dat dit werk een *klassiek boek* zal gaan worden", want inderdaad is Haverschmidts boek van 1968 een klassiek werk geworden. Tegen de verwachting van de tot het laatst toe aarzende Schotse uitgever Oliver & Boyd in, bleek in 1971 een herdruk hard nodig te zijn. Intussen is Suriname een zelfstandig land geworden en in de titel van het boek is de Engelse schrijfwijze "Surinam" door de nationale naam "Suriname" vervangen.

De inmiddels bejaarde en in 1968 naar Nederland teruggekeerde oud-president van het Surinaamse Gerechtshof, tevens plaatsvervangend gouverneur van Suriname, mr. François Haverschmidt, heeft aanvankelijk erg tegen een bewerking van zijn *Birds of Surinam* opgezien. De medewerking die de Leidse ornitholoog G. F. Mees hem vanaf het begin in 1980 daarbij aanbood, heeft hem over de streep getrokken. Haverschmidt overleed na een slopende ziekte op 28 april 1987, bijna 81 jaar oud. Zodoende was op Mees de zware taak komen te rusten de bewerking van het boek vrijwel alleen te verrichten. Uiteindelijk is de herziening van het boek voor een groot deel zijn werk geworden, daarbij geholpen door zijn echtgenote Veronica J. Mees-Balchin. Het echtpaar Mees had intussen een ruime ervaring met de vogelwereld van Suriname opgebouwd en dan in het bijzonder met die van de savannen in het binnenland en de tafelbergen op de grens met Brazilië, allemaal gebieden die in Haverschmidts tijd nog (vrijwel) geheel ontoegankelijk of onbereikbaar waren. Mw. Mees bracht een opmerkelijke collectie in Suriname opgenomen vogelgeluiden bijeen, waarnaar in het nieuwe boek uitvoerig wordt verwezen. Deze verwijzingen zijn zowel uit het oogpunt van geluidsbeschrijving als van faunistische documentatie van belang. Wat voorts niet mag worden vergeten is, dat Mees gebruik kon maken van een grote collectie van door Haverschmidt in Suriname verzameld materiaal, opgeslagen in het Nationaal Natuurhistorisch Museum te Leiden.

De tekst van het nu besproken boek is reeds in 1986 gereed gekomen. Literatuur van na die tijd kon niet meer worden verwerkt. Verwijzingen naar zulke ook voor de fauna van Suriname belangrijke publikaties als het in 1992 verschenen boek *Oiseaux de Guyane* van O. Tostain, J. L. Du Jardin, C. Erard & J. M. Thiollay en de Engelse uitgave van Helmut Sick's boek *Birds in Brazil* uit 1993, waren niet meer mogelijk. Nieuws voor de avifauna van Suriname bevatten deze werken overigens nauwelijks. Wel zou een aantal daarin vermelde faunistische misvattingen rechtgezet kunnen worden. Nog steeds is het merkwaardig, dat tussen de vogelfauna van Suriname en die van zijn buurlanden Guyana en Frans Guayana detailverschillen bestaan, die niet volledig zijn opgelost en begrepen. En dat geldt lang niet alleen voor vogels uit het diepe binnenland.

Het boek uit 1968 heeft wat men noemt een gedaanteverandering ondergaan. De afmeting is van 27.5 × 19.5 cm tot 30.5 × 22 cm en het gewicht van 1.8 kg tot ruim 3 kg toegenomen. Mede door een sterk gewijzigde typografie en een andere indeling van soorttitels en zwartwit figuren gaan er nu omstreeks tweemaal zoveel woorden op één bladzijde. Zodoende is bijna drie maal zoveel tekst opgenomen. De kleurenplaten zijn vergroot tot omstreeks 95% van de afmetingen van de oorspronkelijke schilderstukjes van Paul Barriel. Deze wonderschone originelen zijn in het bezit van het Nationaal Natuurhistorisch Museum en referent heeft daarvan, dankzij de goede zorgen van R. J. R. W. Dekker en Chr. Smeenk, enkele met de reproducties in de uitgaven van 1968 en 1994 kunnen vergelijken. In de nieuwe uitgave zijn de kleurenplaten niet alleen groter, maar op glanzend wit in plaats van getint papier en daardoor forser, met soms zwaardere kleuren dan de originelen afgedrukt. Zij zijn daardoor ook wat minder doortekend dan die in de uitgave van 1968, waarin de platen fijner en soms wat fletser zijn weergegeven. Aan de 40 kleurenplaten zijn thans zes nieuwe platen (met in totaal 40 soorten) en enkele zwartwit tekeningen van de hand van Inge van Noordwijk naar exemplaren in het museum in Leiden toegevoegd. Deze zijn zeer functioneel en knap uitgevoerd, maar de afgebeelde vogels missen de gaafheid van vorm en verenkleed waarin de overigens in Frankrijk nogal miskende schilder Barriel uitblonk. In het nieuwe boek is een sympathieke en piëteitsvolle biografie van de in 1982 overleden schilder opgenomen. Inge van Noordwijk heeft van een aantal vogelsoorten op Barriels platen de inmiddels beter bekend geworden kleuren van iris, snavel en/of poten gecorrigeerd. Referent vond daarvan 19 voorbeelden. Sommige correcties (of capriolen van de druktechniek) hebben enkele soorten in vergelijking met de eerste druk bijna onherkenbaar gemaakt (*Thamnophilus amazonicus*, pl. 26 en *Tolmomyias flaviventris*, pl 31).

Aan alle in de recensie in *Ardea* 56 genoemde kleine tekortkomingen met betrekking tot documentatie en volledigheid is in de nieuwe uitgave tegemoetgekomen. Ook zijn er thans, soms zeer uitvoerige familiebeschrijvingen opgenomen. Mede daardoor is *Birds of Suriname* een ornithologisch handboek van de eerste orde geworden. Daaraan liggen de gegevens van zowel Haverschmidt als G. F. en V. J. Mees ten grondslag. Maar ook de opzienbarende ontdekkingen van A. L. Spaans van de overvloed aan passerende en overwinterende noordelijke steltlopers aan de modderige mangrovekust van Suriname en de resultaten van verzamelwerk van de Amerikaan H. A. Beatty in het Käysergebergte en andere moeilijk bereikbare gebieden worden uitvoerig vermeld. Andere belangrijke bijdragen aan de kennis van de avifaunistiek van Suriname zijn gemaakt door onder meer B. H. J. de Jong ('s Lands Bosbeheer, Paramaribo) en C. J. G. Scharringa. Zodoende komen op de huidige vogellijst van Suriname 668 soorten voor, tegenover 602 in het boek van 1968. Opvallend is het grote aantal soorten dat stellig in Suriname broedt, maar waarvan daar tot nu toe geen nesten of jongen zijn gevonden. Het Surinaamse kustgebied is een dorado voor het ornithologische toerisme, het binnenland is in de ogen van kenners minstens zo interessant, maar vooral het regenwoud geeft zijn vaak kleurrijke geheimen slechts met mondjesmaat prijs. Belangrijke aanwinsten van het boek zijn de uitvoeriger, van foto's vergezeld biografische notities, de geannoteerde bibliografie en de uitstekende kaart van Suriname, schaal 1:500.000. De bibliografie vermeldt niet minder dan 160 titels van Haverschmidt (1947-83), acht van Mees (1968-87) en 22 van Spaans en co-auteurs (1972-84).

Bij een boek van deze allure behoren opmerkingen over kleinigheden achterwege te blijven. Slechts zij hier vermeld, dat zelfs de beste schrijvers wel eens slapen, zoals bij de beschrijving van de Lachmeeuw *Larus atricilla*, die een zwarte eindband aan de staart kreeg toebedeeld (p. 178) en de Visdief, die in winterkleed een zwarte schoudervlek moet bezitten (p. 181) waarvan op de direct erboven afgedrukte pentekening niets te bespeuren valt.

Het is bewonderenswaardig dat Suriname bezeten heeft een boek van deze hoge standaard te kunnen produceren. De uitgever, Eduard Hogenboom van VACO N.V. Uitgeversmaatschappij te Paramaribo, heeft er dan ook alles aan gedaan. Zijn *Editorial* met de biografieën van Haverschmidt en Barruel getuigt van vakmanschap en groot gevoel van waardigheid. Het is te betreuren dat François Haverschmidt de verschijning van het boek niet heeft kunnen meemaken. Voor zijn weduwe, mevrouw Willy Liong A. San, die zo nauw en getrouw met de ornithologische werkzaamheden van haar echtgenoot verbonden is geweest, is dit boek een mijlpaal in de herinnering. Auteurs, illustratoren, uitgever en land van Suriname zijn, al dan niet posthuum, met *Birds of Suriname* van harte geluk te wensen.

Een mooi en fleurig boek, over de vogels van een mooi land, waarvan valt te hopen dat zijn regenwouden, die in wereldverband een hoge zeldzaamheidswaarde bezitten, niet voor tijdelijk geldgewin voor altijd zullen worden verminkt, verkwanseld of gekapt. Dat zes soorten papegaaien, waaronder vier ara's, tot de wettelijk bejaagbare soorten behoren, met soms desastreuze effecten, is op zichzelf al vreemd genoeg. – K. H. Voous

Actualiteiten

Annotated check-list of the birds of Algeria

An annotated check-list of the birds of Algeria is on the way to completion. Owners of important unpublished

data on the birds of this country are kindly invited to send them to the French co-author: Paul Isenmann, BP 5051, F-34033 Montpellier, France (Aïssa Moali, Institut de Biologie, Université, DZ-15000 Tizi Ouzou, Algeria).